

Un număr vechiu 2 lei

CURIERUL JUDICIAR

DOCTRINĂ — JURISPRUDENȚĂ — LEGISLAȚIUNE — ECONOMIE POLITICĂ — FINANȚE

Director : DIMITRIE ALEXANDRESCO

Decanul Facultăței de Drept din Iași, fost Procuror-general la Înalta Curte de Casație

Prim-Redactor : EMANOIL DAN

Licențiat în drept, avocat

Redactor-proprietar : I. S. CODREANU

Licențiat în drept și științe de Stat, avocat

ABONAMENTUL

Pe an, în România, cu Tabla . . . 45 lei
 6 luni . . . . . 20 »
 3 luni . . . . . 10 »
 Streinătate 50 lei pe an, 25 pe 6 luni

Apare de două ori pe săptămână
 sub direcțiunea unui comitet

Abonamentele se plătesc totdeauna înainte

Redacția & Administrația
București, CALEA RAHOVEI, 5

Lângă Palatul Justiției

= TELEFON 16/98 =

DOMNULE,

Directorul nostru, d-l profesor dela Iași D. Alexandrescu, terminând Comentariile sale de Drept civil, operă cunoscută de mult tuturor, Comitetul de redacție al acestui ziar a decis să sărbătorească printr'un strălucit banchet acest eveniment unic până acum în țara noastră. Banchetul va avea loc în București, în seara zilei de **Sâmbătă 30 Maiu** a. c. în o sală care se va anunța la timp.

În consecință, vă rugăm cu tot dinadinsul și pe d-voastră să binevoiți a lua parte la această serbare, care are de scop răsplătirea muncii și a științei.

Costul tacâmului este de **25 lei**.

Inscrierile se primesc direct la acest ziar de d-l avocat Codreanu, sau se fac pe listele de adesiune ce s'au trimis d-lor Prim-președinți de Curți, Prim-președinților și Președinților de Tribunale, d-lor Decani ai Barourilor din țară și Membriilor din Comitet și delegaților lor cari au binevoit a primi această însărcinare.

COMITETUL**SUMARUL**

— De ce fel de nulitate sunt isbite vânzările în care prețul este neserios de d-l avocat C. Ionescu-Olt.

JURISPRUDENȚA

— Trib. Bacău s. I: *I. Lăcătușu cu I. Mironescu* (Locurile rezervate cimitirelor fac parte din domeniul privat, iar nu din domeniul public al comunei. Ele sunt alienabile și prescriptibile) cu o **Notă**.

— Judecătoria rurală Odobești-Putna: *C. Covaciu și alți inculpați pentru tănuire* (Existența delictului de tănuire este legată de existența infracțiunii principale. Atunci când sunt două instanțe diferite sesizate una cu judecarea faptului principal, iar alta cu judecarea tănuirii provenită din acel fapt, instanța sesizată cu tănuirea se va suspenda până după ce instanța, sesizată cu infracțiunea principală, va hotărî existența sau inexistența acelei infracțiuni) cu o **Notă** de d-l profesor I. Tanovicănu.

Rezumatele Jurisprudenței Curței noastre de casație

— *Casație s. II*: Drepturi litigioase.—Apărători.—Interdicțiunea de a se face cesionari de asemenea drepturi.—Art. 1309 c. civil.

— *Casație s. III*: No. 1: Taxe de înregistrare.—Imobil constituit dotă.—Norma după care a se stabili taxa.—Art. 49 al. 2 l. timbrului; No. 2: Camera arbitrală.—Recurs în casație.—Dacă există drept de opoziție.—Art. 54 l. burselor de comerț.

— *Raportul d-lui profesor D. Alexandrescu, asupra lucrărilor d-lui profesor G. Tabacovici, pentru ridicarea sa la rangul de profesor definitiv.*

De ce fel de nulitate sunt isbite vânzările, în cari prețul este neserios

Pentru studierea metodică și riguros juridică a acestui subiect — întrucât concluziile noastre diferă complet de felul obișnuit de a vedea de până acum — e de neapărată nevoie a preciza conținutul noțiunilor, de cari ne vom servi și a reliefa părțile, peste care s'a trecut prea ușor, sau cari au fost privite ca fără mare importanță.

Știut fiind, că prețul este unul din elementele esențiale ale contractului de vânzare și că între alte condițiuni, cerute pentru valabilitatea lui, e și aceea a seriozității (art. 1303 c. c.), firese e, ca în primul rând să ne întrebăm, ce se înțelege prin preț serios?

Prețul este serios, când nu e simulat sau când nu e derizoriu.

Se zice că este simulat prețul, când, suficient în aparență ca valoare economică, pentru a păstra contractului de vânzare caracterul de comutativ, în realitate a fost fixat fără voința de a mai fi vreodată reclamat¹⁾.

Este derizoriu prețul, când e într'o disproporție strigătoare cu valoarea lucrului vândut.

¹⁾ L. Guillonard în «*Traité de la vente et de l'échange*» 2-e ed., menționează ca un al doilea caz, de preț simulat, cazul în care vânzătorul n'a comptat pe preț, insolvabilitatea cumpărătorului fiind notorie După noi, această situație nu poate constitui un caz aparte, căci starea materială a contractanților e, de sigur, fără nici o influență asupra eficacității raporturilor de drept dintre ei. Cum, nu s'au văzut oameni, cari din nimic au făcut averi considerabile? Și atunci, lipsa de orice avere poate fi ea un motiv de suspicțare a seriozității raporturilor de drept? Când între numărarea acontului și plata integrală a prețului cumpărătorului reușește să facă prin igenuozitatea sa, o speculă fericită cu lucrul cumpărat, poate oare vânzătorul sau cei în drept în locul său, deșteptați de perspectiva câștigului, să ceară anularea contractului, pentru simulație, invocând insolvabilitatea cumpărătorului? Insolvabilitatea poate fi invocată în anumite împrejurări și cu multă rezervă pentru a forma convingerea judecatorului; ea nu înseamnă însă nimic detașată de intenția vânzătorului. Acest element psihologic decisiv va fi, de sigur, greu de dovedit în multe împrejurări. Insolvabilitatea debitorului și alte împrejurări de fapt ne vor îndreptați a-l deduce, dar aceasta e cu totul altceva.

Definiția dată de noi prețului derizoriu diferă mai mult decât se pare de definiția clasică.

Intr'adevăr, în doctrina curentă, după ce se definește prețul derizoriu cu un preț care e *in afară de orice proporție* cu valoarea lucrului vândut, se dă ca exemplu de preț derizoriu prețul de un ban (nummo uno) cu care s'ar fi vândut o moșie; dacă însă părțile au fixat un alt preț, oricât de mic, ele au determinat—după părerea generală—valoarea economică a lucrului vândut, așa cum le-au dictat interesele, indiferent dacă această valoare corespunde sau nu cu valoarea de schimb a obiectului pe piață: în virtutea principiului libertății economice și a liberului schimb între oameni, o atare evaluare trebuie considerată ca definitivă.

Fără a ne ocupa aci de faptul necontestat al profunde transformări survenite în vremea noastră în concepul mai tuturor noțiunilor fundamentale de drept, fără a insista asupra iluziunii celor ce mai cred în libertatea economică a convențiilor într'un secol ca al nostru, în care, sub influența doctrinelor socialiste, n'a fost principiu mai deseori violat ca acesta; o singură constatare, în ce atinge subiectul nostru, ne e de ajuns: sub presiunea acestor schimbări, noțiunea prețului derizoriu a suferit o serioasă transformare, numărul cazurilor, din ce în ce mai mare cărora se aplică definiția clasică a prețului derizoriu, sfârșind—cum era logic—prin a modifica însuși conținutul noțiunii.

Era, într'adevăr, ridicul să te ocupi în drept de prețul derizoriu, pentru a-l aplica în cazul când o mie de pogoane de pământ se vând pe un leu, sau în alte cazuri similare; asemenea ipoteze pot face obiectul unui alt gen de studii, ele nu convin studiului serios al dreptului.

Se schimbă însă situațiunea, când în sfera noțiunii prețului derizoriu cuprindem cazuri, a căror seriozitate — economică — vorbind — poate fi concepută ca discutabilă. Se vinde, de exemplu, cu 8000 lei o casă, a cărei valoare e de 100000 lei; prețul de 8000 lei este sau nu derizoriu? Nu este derizoriu în concepția clasică, este derizoriu în teoria noastră. Importanța distincțiunii este evidentă: după concepția clasică a prețului derizoriu, nu se poate găsi niciun caz, în care vânzarea să fie anulată pentru preț nesperios; asemenea cazuri vor fi foarte numeroase, în felul nostru de a vedea, mai ales în dreptul românesc, unde nu există resciziunea pentru preț vil.

Să nu se obiecteze că prețul derizoriu fiind un preț, care nu se plătește, vânzarea va putea fi anulată pentru preț simulat, căci dovedirea simulațiunii e mult mai grea și deriziunea prețului nu e decât unul din elementele, cari pot

contribui la convingerea judecătorului că vânzarea e simulată.

Utilitatea teoriei noastre fiind invederată, rămâne a o justifica în drept și a-i preciza sfera de aplicare.

Am spus mai sus că un preț poate fi nesperios, fie pentru că e simulat, fie pentru că e derizoriu; în ambele cazuri însă—cari pot, fără îndoială, să coexiste, un preț putând fi și derizoriu și simulat—*prețul nu constituie pentru vânzător o rațiune determinantă de a-și aliena obiectul înstrăinat. Aceasta e deosebirea, care trebuie bine reținută, între prețul nesperios și cel vil.*

Pe când prețul nesperios nu completează pentru vânzător ca compensație economică a obiectului vândut, prețul vil este un preț, pe care vânzătorul l-a avut în vedere când a contractat și pe care completează a-l încasa, deși acest preț e departe de a echivala cu valoarea de schimb a obiectului vândut.

De această deosebire și de faptul că legiuitorul român n'a admis anularea vânzării pentru preț vil, e necesar a se ține seama într'o teorie riguroasă juridică, după cum, iarăși, nu trebuie trecută cu vederea diferența semnificativă de redactare dintre articolele 1591 c. c. fr. și corespunzătorul său 1303 din codul civil român.

Intr'adevăr, pe când în art. 1591 c. c. fr., în care există resciziunea pentru leziune mai mare de șapte din douăsprezece părți, se spune că «le prix de la vente doit être déterminé et désigné par les parties»; în art. 1303 din c. c. r., unde nu există resciziunea pentru leziune, se zice: «Prețul vânzării trebuie să fie *serios* și determinat de părți».

Ce importanță are această schimbare de redacție, provocată de adăugirea cuvântului *serios* în textul român?

În căutarea răspunsului nu ne vom interesa, de sigur, de intenția legiuitorului, cel mai secundar dintre toate mijloacele de interpretare a legilor, căci zadarnic s'ar căuta intențiile legiuitorului de altă dată, partizan al concurenței nestânjenite și al celei mai desăvârșite libertăți economice, într'o societate și într'o vreme, în care fixarea minimului de salariu și exproprierea proprietăților depășind o anumită întindere sunt privite ca mijloace legale. Ne e indiferent, prin urmare, dacă legiuitorul, suprimând prețul vil în codul nostru civil, a vrut să protejeze libertatea economică a convențiilor; această libertate e adânc amenințată în vremurile noastre.

Și apoi, e oare sigur că legiuitorul român, suprimând acțiunea în resciziune pentru leziune, a vroit să interzică anularea unei vânzări pentru preț derizoriu?

În dreptul francez, nu se pun atâtea restricțiuni la exercițiul acțiunii în resciziune pentru leziune și eficacitatea acestei acțiuni nu e atât de redusă, încât jurisprudența franceză a simțit nevoia de a admite anularea vânzărilor pentru preț nesperios, alături și independent de principiul anulabilității pentru preț vil?

Intr'adevăr, acțiunea în resciziune pentru leziune, pe lângă alte inconveniente privitoare la efectele resciziunii decurgând din art. 1681 și 1682 c. c. fr., nu se poate exercita de cât în timp de două ani de la vânzare și acest termen (délai) curge chiar contra absențelor și incapacităților, adică în contra acelor cari ar avea cel mai mare interes ca s'o exercite.

De aceea, s'a simțit în dreptul francez nevoia da a se ataca anumite vânzări pentru lipsă de preț serios, luându-se disproporția exagerată dintre preț și valoarea de schimb a obiectului vândut ca motiv al desființării contractului.

Speța era cea a unei rente viagere, inferioare veniturilor imobilului vândut, stipulate ca preț al aceluși imobil. O femeie, după ce vânduse altelea pentru 11000 frs. o casă, pe care cumpărătoarea o ocupase ca chirie cu 900 frs. anual, printr'o contre-lettre din aceeași zi consimțise a converti suma de 11000 frs. într'o rentă viageră de 800 frs... Moștenitorii cerând anularea vânzării pentru lipsă de preț, Curtea de Douai a decis că o asemenea vânzare este inexistentă, întrucât lipsea nu numai echivalența de sacrificii, dar cumpărătoarea mai realiza și un beneficiu de 100 lei anual pe lângă imobil, care îi rămânea gratuit.

Din această speță și altele similare se degajează concepția de ansamblu a jurisprudenței franceze, care poate fi rezumată astfel: *Vânzarea e nulă pentru preț nesperios, atunci când inferioritatea acestui preț este de așa natură, în cât ia contractului caracterul de comutativ.*

Și nu trebuie să se uite că, în cazul anulării contractelor de rentă viageră, jurisprudența avea împotriva-i și art. 1976 c. c. fr. care prevede că «la rente viagère peut être constituée au taux qu'il plaît aux parties contractantes de fixer», articol care nu a fost trecut în Codul civil român; precum iarăși, nu trebuie să se uite că suma rentei este determinată nu numai de valoarea economică a obiectului vândut, ci și de împrejurări, cum este vârsta și sănătatea vânzătorului, cari introduc în contract moțiunea de aleatoriu.

Atunci, dacă se privește ca nul un contract, al cărui preț constă într'o sumă inferioară, egală sau puțin mai mare de cât venitul anual al obiectului vândut, sumă care se poate repeta de multe ori — aceasta depinzând de sănătatea vânzătorului — de ce nu s'ar privi ca nulă o vânzare făcută pentru un preț, care se specifică ca dat odată

pentru todeauna și a cărui sumă nu depășește venitul anual al obiectului vândut?

Aceste contracte de vânzare sunt foarte frecvente la țărani noștri, pe care senilitatea și teroarea unuia dintre copii—de obicei cel ce rămâne în casa părintească—li determină a-și vinde de formă avere, în detrimentul celorlalți copii, pe un preț derizoriu, pe de o parte, spre a înșela fiscal, pe de alta, spre a face verosimilă posibilitatea plății prețului de către copilul cumpărător, de cele mai multe ori lipsit complet de orice altă avere.

Asemenea contracte trebuiesc privite ca nule—vom vedea mai jos genul nulității—pentru următoarele considerente:

a) Contractul de vânzare fiind un contract comutativ, sacrificiile făcute de părți trebuie să fie echivalente. Această considerație ni se pare că n'a scăpat din vedere legiuitorului român și existența în codul nostru civil a articolelor 1329 și 1331 e un puternic sprijin în favoarea părerii noastre.

Intr'adevăr, în art. 1329 c. c. se decide că dacă obiectul vândut excedă cu a 20-a parte din prețul total al vânzării, vânzătorul poate cere excedentul de preț, iar cumpărătorul poate fie a implini prețul, fie chiar a strica vânzarea.

Vând o moșie determinată, în suprafață de 1000 de pogoane, pe prețul de 500.000 lei. La măsurătoare descopăr că moșia are 1051 pogoane, adică descopăr un excedent care trece de a 20-a parte (a 20-a parte echivalează cu 50 pogoane) din prețul total al vânzării: legea îmi dă dreptul la un supliment de preț, care în cazul nostru va fi de 25.500 lei.

Când legiuitorul român a ținut pâna într'atât să asigure echivalența de sacrificii a contractanților, în cât a permis cumpărătorului chiar să strice vânzarea, iar vânzătorului i-a dat dreptul să reclame excedentul de preț, se mai poate susține neclintită teoria după care autorii codului civil ar fi fost în deosebi preocupați de respectarea principiului libertății economice a convențiilor?

Nu s'ar fi putut oare găsi în art. 1329 punctul de reazăm al unei teorii a prețului serios, în sensul vederilor noastre, mult mai ușor de justificat, și în drept și din punct de vedere social, de cât teoria donațiilor deghizate, a titlului pro herede ca just titlu pentru prescripția scurtă și altele similare?

b) Când în art. 1303 c. c. r. s'a adăugat cuvântul *serios* în plus față de textul corespunzător francez, legiuitorul nu s'a putut gândi numai la cazul simulației, de care, de altfel, nici nu mai avea nevoie să se ocupe, dreptul la acțiunea în simulație decurgând pentru cei interesați din art. 966 c. c.; nu s'a putut gândi nici la cazul pre-

tului vil, fiindcă pe acesta a înțeles să nu-l admită în dreptul nostru.

Redactării acestui articol nu i se poate da un sens decât admitându-se definiția dată de noi prețului derizoriu, ca fiind un preț care e în afară de orice proporție normală cu valoarea de schimb a obiectului vândut.

Chestiunea, din punct de vedere practic, e de sigur delicată, când e vorba de a se stabili un criteriu precis, după care judecătorul să poată aprecia care preț e derizoriu și care nu e.

Câteva exemple vor indica limita peste care nu poate trece dreptul de apreciere al judecătorului.

Un proprietar vinde unui copil al său întreaga-i avere de 100 pogoane arabile cu prețul de 1500 lei. Dat fiind că arenda unui pogon arabil e de cel puțin 20 de lei anual, e imposibil de admis ca cineva să vândă un lucru pentru o sumă mai mică decât cea pe care ar fi putut-o obține prin simpla lui arendare.

Se înstrăinează pentru 100.000 lei un hotel, a cărui arendă anuală e de 85.000 lei; e imposibil ca pentru o diferență de 15.000 lei un proprietar să vândă în mod serios un imobil, care produce de aproape șase ori mai mult anual.

Exemplele ar putea varia la infinit.

Judecătorul, în diferitele cazuri ce i se vor prezenta, va trebui să țină seamă de natura imobilului, de starea creditului, de persoana vânzătorului etc., pentru a determina limita dela care un preț încetează de a fi derizoriu. Ca criteriu sigur noi propunem tot venitul anual al imobilului, considerând ca derizoriu prețul și atunci când el întrece cu prea puțin acest venit. E, de sigur, inadmișibil ca o vânzare să fie serioasă și atunci când prețul oscilează în jurul unei părți din valoarea reală a obiectului, când se vinde, de exemplu, o casă de 100.000 lei cu 25.000 lei; însă, după cum am spus mai sus, starea creditului, natura obiectului, situația vânzătorului sunt elemente de cari judecătorul trebuie să țină neapărat seama.

Oricare ar fi limita până la care se va socoti că trebuie declarat derizoriu un preț, dacă practica judecătorească va apuca pe drumul indicat de noi, nu ne îndoiim că această dificultate va fi ușor învinsă.

Care e genul nulității de care vor trebui considerate ca isbite vânzările, în cari prețul se va declara neresios?

Prin însăși definiția sa, prețul neresios — fie pentru că e derizoriu, fie pentru că e simulat — e un preț pe care nu s'a comptat și care n'a fost plătit în realitate; cu alte cuvinte, *prețul neresios e un preț fictiv, sau aparent, sau neexistent.*

Dacă prețul este inexistent, însăși convenția este inexistentă, pentru că prețul este un element esen-

țial, fără de care nu se concepe logicește ca contractul de vânzare să aibă ființă; sau încă, este inexistentă convenția, pentru că lipsa prețului face ca obligația vânzătorului să fie lipsită de cauză.

De aceea, ne miră ezitarea jurisprudenței franceze asupra faptului de a se ști, dacă atari vânzări pot fi, sau nu pot fi socotite ca donații deghizate. Noi nu putem explica o asemenea ezitare, decât ca produsă de confuzia, pe care uni autori au introdus-o în teoria nulităților.

Vânzarea fără preț nu există decât ca fapt; apoi, nefiind nici vorba de a se corege o calificare greșită, pe care părțile ar fi dat-o unui raport juridic, nu înțelegem de ce o parte a jurisprudenței s'a crezut obligată să facă ceva din nimic; să vadă o donație deghizată, acolo unde părțile nu reușiseră să creeze nici un raport de drept.

Când un autor ca Planiol¹⁾, vorbind de deciziunile cari socotesc prețul neresios ca preț nul zice că «nu e aci nici preț fictiv, nici preț vil; e preț nul» pe lângă că nu rezolvă chestiunea de a se ști, dacă atari vânzări trebuiesc sau nu considerate ca donațiuni deghizate, dar mărește și mai mult confuzia din punct de vedere al teoriei nulităților. Dacă prețul e fictiv, adică inexistent, de unde nevoia de a-l mai califica și nul? Nu e oare inexistența cea mai puternică dintre nulități? Nul putându-se spune și unui act anulabil și unuia radical nul și unui act inexistent, e a lăsa nedecis felul nulității când spunem de prețul neresios că e preț nul.

Prețul neresios—fie din pricina simulației, fie pentru că e derizoriu—e un preț aparent și contractul de vânzare cu un asemenea preț este inexistent, instanțele judecătorești neavând calitatea de a declara nulitatea lui ci numai de a o constata, după ce se vor fi convins, bine înțeles, de existența simulației sau de deriziunea prețului²⁾.

* * *

Nu putem încheia acest articol, fără a insista și asupra acelor chestiuni referitoare la prețul vil, cari sunt în strânsă legătură cu subiectul tratat aci și cari servesc a lămuri și mai mult teoria susținută de noi mai sus asupra prețului neresios.

Prețul vil e un preț real, pe care a comptat vânzătorul, când a convenit a înstrăina obiectul

¹⁾ M. Planiol Droit civil, 5-a ed, t II, No 1381.

²⁾ Asupra acestor chestiuni a se vedea și Aubry, 4-e ed. t IV p. 336;

Baudry și Saignat t. XVII p. 110 cu indicarea jurisprudenței;

Huc, t. X, No 35; Laurent, t XX(V, p. 94; Fuzier-Herman, t IV, No 21 sub art 1591; Alexandresco VIII, p. 58) s etc.

În ce privește efectele simulației, în special din punct de vedere al nulităților v. în Alexandresco, t. V, p. 268 și urm. trimiteri la jurisprudența română și străină;

În teoria noastră e, de sigur, inutilă discuția dacă asemenea vânzări pot fi cel puțin socotite ca donații deghizate, din momentul ce noi le considerăm ca inexistente.

său; deși acest preț nu este echivalentul valorii economice a lucrului vândut, necesitatea determină însă pe vânzător a-l accepta.

Limita până la care prețul se considera ca vil a variat în diversele legislaturi: după legea Anastasiană leziunea trebuia să fie de mai mult de jumătate; după codul civil francez de mai mult de șapte douăspre zecimi, pentru ca să se poată cere resciziunea vânzării pentru prețul vil.

La noi nu s'a admis anularea vânzării pentru leziune, totuși pe căi pieziși se ajunge la acelaș lucru, atât de adevărat este că necesitățile vieții prevalază asupra creațiunilor arbitrare ale legiuitorilor.

Pentru a se ataca vânzările, în care prețul e vil s'a argumentat că, în caz de leziune, or, vânzătorul a cunoscut leziunea și în acel caz consimțământul său n'a fost liber, ci a fost dat sub imperiul violenței sau al dolului; or, vânzătorul n'a cunoscut leziunea și atunci consimțământul său e vițiat din cauza erorii ¹⁾.

Prin urmare, contractul de vânzare în care prețul e vil se poate desființa și la noi, dar pentru alte motive, judecătorii neautorizând, bine înțeles, dovedirea leziunii pentru a ajunge la rescindere, de cât dacă reclamantul articulează fapte destul de verosimile și de grave, precum ar fi, de ex., prețul cu mult superior obținut la o vânzare anterioară a imobilului, sau importanța arenzii și a veniturilor imobilului ²⁾.

Odată leziunea dovedită, ea nu intră în aprecierea judecătorului de cât ca unul din elementele, cari pot confirma existența erorii, a dolului sau a violenței.

Ar fi, de sigur, util să analizăm cazurile, în cari eroarea ar putea fi luată ca motiv al anulării vânzării cu preț vil, însă această analiză ne-ar duce prea departe în expunerea teorii vițiilor de consimțământ.

E suficient a accentua că în cazul prețului vil nu mai e vorba de un act inexistent, ca în cazul prețului nesperios, ci de un act anulabil, pentru că deși prețul e defectuos există totuși un preț.

Odată ce eroarea, sau dolul, sau violența au fost dovedite, actul va fi anulat cu toate consecințele speciale acțiunii în anulare, privitoare la calitatea persoanelor cari o pot invoca, la posibilitatea de confirmare și la timpul fixat pentru prescripție.

Dând aceste câte-va lămuriri despre prețul vil, am lămurit, sperăm, suficient teoria prețului nesperios.

C. IONESCU OLT

Doctor în drept din Paris. Avocat

TRIBUNALUL JUDEȚULUI BACĂU, S. I

Audiența dela 2 Martie 1915

Președenția d-lui C. Șt. BOSSIE, Judecător

Jurnal No. 1787

I. Lăcătușu cu I. Mironescu

Cimitir. — Domeniul privat al comunei. — Art. 476 c. civil.

Locurile rezervate cimitirelor fac parte din domeniul privat, iar nu din domeniul public al comunei. În consecință, aceste locuri sunt alienabile și prescriptibile.

S'au ascultat d-l avocat G. Berea din partea apelanților Lăcătușu ș. a. și d-l avocat Darbun pentru intimatul Mironescu.

Tribunalul,

Asupra apelului civil de față:

Văzând în primul rând că atât din petiția de intențarea acțiunii cât și din cele declarate de apelanți la prima instanță precum și înaintea tribunalului rezultă că dâșii revandică terenul în litigiu pentru ei personal și nu pentru Biserica catolică din Răcăciuni (Bacău). în adevăr, prin petiția de intențarea procesului reclamații-apelanți cer ca pârțitul să le lase pământul revandicat, la libera lor stăpânire. în continuare, prin jurnalul dela 31 Iulie 1914 d-l judecător de ocol a admis reclamațiilor martori spre a dovedi prescripția de treizeci ani ce dâșii invocară asupra acestui teren, iar în ziua pronunțării cărței de judecată nu rezultă dela dosar că reclamații să fi susținut că revandică terenul pentru biserica dela Răcăciuni, ci numai, lucru necontestat, că acest teren a fost dat la 1864 acestei de pe urmă biserici spre a servi ca cimitir;

Că din atare împrejurări coroborate și cu susținerile făcute de către apelanți înaintea tribunalului în ședința dela 26 Februarie a. c., rezultând că terenul din proces se revandică personal de către aceștia din urmă, iar nu pentru biserică, urmează că din acest punct de vedere în mod greșit s'a respins acțiunea de către prima instanță;

Văzând în al doilea rând că apelanții invocând proba testimonială spre a dovedi că au dobândit terenul în litigiu prin prescripția de lung termen, intimatul s'a opus pentru motivul că un atare teren fiind dat la 1864 Bisericii catolice din Răcăciuni, spre a se. vi ca cimitir, urmează că face parte din domeniul public al comunei, și, ca atare, fiind inalienabil și imprescriptibil, nu a putut fi dobândit de către apelanți;

Considerând că este discutată chestiunea de a se și dacă cimitirul face parte din domeniul privat sau din acel public al comunei;

Că deși nu există nedeua în lege vre-o definiție a domeniului public, totuși în discutarea acestei chestiuni doctrina referindu-se la art. 476—478 din Codul civil, cată a merge și noi la aceste texte;

Considerând că, prin unul din ele, și anume: prin art. 476 după ce mai întâi se face o enumerare enunțiativă a unor lucruri aparținând domeniului public, se spune în partea finală că sunt în deobște considerate ca dependințe ale unui atare domeniu: «toate părțile din pământul României care nu sunt proprietate particulară»;

Considerând că în afară de lucrurile, care prin natura lor, precum sunt aerul, lumina, marea, neputând fi susceptibile de proprietate particulară fac desigur parte din domeniul public, *res omnium communes*, în privința celorlalte, o parte din doctrină susține că domeniialitatea publică nu poate rezulta decât din texte de lege civilă sau administrativă, din care să se constate că cutare lucru a fost destinat unui atare domeniu și deci a servi întregii societăți;

Că o atare părere fiind singura care care înlătură arbitrarul în aplicarea principiului domeniialității pu-

¹⁾ V. Antonescu Curs stenografiat 1906—07, p. 115; v și Planiol V éd., cod I. No. 284.

²⁾ V. Planiol, II 5-e éd., No. 1595.

blice, câtă a vedea dacă, în privința cimitirilor, există vre-un text de lege, care, prin litera sau spiritul său, să le claseze printre dependențele unui atare domeniu;

Considerând că din partea enumerativă a textelor sus menționate din Codul civil sau din alte texte ale acestui cod, precum și din diversele legi administrative referitoare la chestie, cum bunăoară este legea pentru organizarea comunelor rurale sau aceea pentru organizarea comunelor urbane sau legea dela 1864 asupra înormântărilor sau legea din acelaș an asupra regulării proprietății rurale (art. 20), nerezultând vre-o lămurire asupra acestei chestiuni, urmează a recurge ca ultim argument la partea finală, sus reproducă, a art. 476 din codul civil, care, în această privință, fixează un principiu general;

Că, din citirea acestei părți, rezultă că, în aplicarea dispoziției generale ce ea cuprinde, se cere drept condiție ca să fie vorba de o parte din teritoriul țării care nu este proprietate particulară. În adevăr, se spune în doctrină că domeniialitatea publică nu este o pură creațiune juridică, o pură abstracțiune, o operă exclusivă a autorității administrative. Că un act oficial, care ar clasa, ar destina cutare porțiune de teritoriu ca aparținând domeniului public, nu ar constitui prin el însuși cauza eficientă și creatoare a unei atare domeniialități, dat fiind că din acest punct de vedere rolul administrației, ca păstrătoare și supraveghetoare a domeniului public nu este acela de a-l creea, ci numai de a-l declara, de a-l recunoaște, constatând împrejurările de fapt, pe baza cărora legea îi atașează o atare domeniialitate;

Că, aplicând în speță principiile de doctrină mai sus expuse, câtă a vedea dacă poate fi vorba de vreo dependență a domeniului public. Din certificatul dela dosar se constată că la 1864, cu ocaziunea lucrărilor de împroprietărire, s'a rezervat terenul din proces spre a servi ca cimitir catolic în satul Răcăciuni. Că, după câțiva ani, acest teren a intrat în stăpânirea apelanților, care au exercitat asupra-i o posesiune de treizeci ani în condițiunile art. 1846 și 1847 din codul civil (alegațiune ce urmează a se dovedi), iar de șase ani sau mai mult acelaș teren să stăpânește de către intimat (fapt necontestat). În timpul acesta locnitorii s'au servit, pentru cimitir, de un alt teren din sat, precum urmează a se dovedi, lucru ce de altfel, față cu cele mai sus expuse, se poate deduce și pe cale de rațiune.

În atare împrejurări, ar fi artificial să se susțină că cimitirul este o dependență a domeniului public. În adevăr, un act oficial destină terenul din proces spre a servi ca cimitir. Din diverse împrejurări fizice, ce urmează a se evidenția în cursul instanței, prin comun acord locnitorii convin a întrebuița pentru cimitir un alt teren decât acela destinat la 1864. Timp de 30—40 ani, sub ochii administrației, lucrurile s'au petrecut astfel, iar acum când acei cari au dobândit proprietatea terenului prin prescripția de lung termen, i-l revandică, apare actualul stăpânitor și care după un număr de ani de stăpânire, cere respingerea acțiunii, pe baza principiului domeniialității publice;

Considerând că, pe baza dispoziției generale cuprinsă în partea finală a art. 476 din codul civil, rezultând că trebuie să fie vorba de o parte din pământul țării, care nu e proprietate particulară, și întrucât în speță, precum urmează a se dovedi, terenul destinat la 1864 pentru cimitir a fost de atunci și până acum proprietate particulară, urmează că nu poate fi vorba de o dependență a domeniului public, un atare domeniu neputând fi o creațiune arbitrară și artificială, ci trebuind să rezulte din împrejurări de acelea cărora legea civilă sau administrativă, fie în litera, fie în spiritul ei, recunoscându-le caracterul public (ca fluviile și râurile navigabile, drumurile de fer, etc. etc.) le consacră ca atare, declarându-le și destinându-le a face parte dintr'un astfel de domeniu;

Că domeniialitatea publică, inalienabilitatea și imprescriptibilitatea, trebuind să aibă, precum spune doctrina

o cauză creatoare mai ușor sezizabilă, mai puțin variabilă, mai puțin precisă și mai sigură, e lesne de văzut că cimitirul, pe care locuitorii, cu concursul tacit sau expres al administrației, îl pot schimba dintr'un loc în altul, putându-l apoi stăpâni ca pe orice altă proprietate particulară, nu poate constitui o dependență a domeniului public și deci făcând parte din domeniul privat al comunei, urmează că este alienabil și prescriptibil;

Că, așa fiind, urmează că proba cu martori cerută de către apelanți spre a dovedi că au dobândit terenul prin prescripția de lung termen, este concludentă și ca atare Tribunalul câtă s'o admită;

Pentru aceste motive, redactate de către d-l judecător C. St. Bossie, Tribunalul admite, etc.

(ss) C. St. Bossie, E. Furnarachi.

OBSERVAȚIE.—Chestiunea judecată de Trib. Bacău, prin sentința ce publicăm astăzi este controversată. Vezi D. Alexandresco, *Dreptul civil român*, tom. III, partea 1-a, p. 214, text și nota 3, precum și tom. IX, p. 35 text și nota 3. Tribunalul îmbrățișează soluția care pune în principiu că cimitirile fac parte din domeniul privat al comunelor, iar nu din domeniul lor public, după cum se susține în genere, motivându-și foarte bine părerea sa. Judecătoria ocol. Odobesti a admis însă de curând soluția contrară. Vezi *Curierul Judiciar* din 12 Aprilie 1915, No. 26, p. 219 urm. (cu observația d-lui profesor D. Alexandresco).

(N. R.).

Judecătoria rurală Ocol Odobesti-Putna

Andiența de la 2 Aprilie 1915

C. Covaciu ș. a. inculpați pentru tănuire

Tănuire. — Principalul element al acestui delict. — Constatarea mai întâi a infracțiunii din care provine tănuirea. — Existența tănuirii legată de existența infracțiunii principale.

Două instanțe diferite sesizate una cu judecarea faptului principal iar alta cu judecarea tănuirii. — Suspendarea instanței ce are a judeca tănuirea.

1. Unul din elementele constitutive ale delictului de tănuire este ca banii sau lucrurile ce cineva primește cu orice titlu să fie provenite dintr'un furt sau din vre-o altă crimă sau delict, deci mai întâi va trebui să se constate existența acelei infracțiunii principale și numai existând acea infracțiune va putea exista o a doua infracțiune, tănuirea.

2. Atunci când sunt două instanțe diferite sesizate una cu judecarea faptului principal iar alta cu judecarea tănuirii provenită din acel fapt, instanța sesizată cu tănuirea se va suspenda până după ce instanța sesizată cu infracțiunea principală va hotărâ existența sau inexistența acelei infracțiuni.

Judecata,

Având în vedere că prin rechisitorul No. 758 din 22 Ianuarie 1915 al d-lui Prim. Procuror al Trib. Putna sunt trimiși în judecata acestei judecătoria C. Covaci, C. Potoceanu și A. Curteanu inculpați pentru faptul de tănuire prevăzut și pedepsit de art. 53 și 54 c. pen.; Având în vedere că faptul ce se impută autorului

principal Mihai Gheorghe este prevăzut și pedepsit de art. 241 c. justiției militare și deci în conformitate cu dispozițiunile art. 73 al. 6 c. justiției militare acesta a fost trimis în judecata consiliului de război iar tănuitorii în judecata instanțelor ordinare;

Având în vedere că tănuirea este o infracțiune sui generis, a cărei pedeapsă nu depinde de pedeapsa ce are a i se aplica infractorului delictului principal, însă ea provine din fapta datorită aceluși delict principal;

Având în vedere că unul din elementele constitutive ale delictului de tănuire este că banii sau lucrurile ce cine va primi cu ori ce titlu să fie provenite dintr'un furt sau din vre-o altă crimă sau delict;

Că, deci mai înainte de toate trebuie a se constata că acele lucruri sau bani tănuși provin dintr'o infracțiune deci mai întâi existența acelei infracțiuni și numai existând acea infracțiune va putea exista o a doua infracțiune: tănuirea, indiferent dacă prima infracțiune va fi sau nu pedepsită din cauza unei circumstanțe personale infractorului principal;

Având în vedere că aceasta se va urma ușor atunci când instanța sesizată cu judecarea infracțiunii principale va fi aceiași și pentru judecarea tănuirii, cea ce mai în totdeauna se întâmplă când va fi vorba de un delict;

Având în vedere că legiuitorul legii judecătoriilor de ocoale văzând strânsa legătură ce există între delictul de tănuire și delictul principal, și pentru a nu se da loc la hotărâri contradictorii în ceea ce privește constatarea existenței infracțiunii principale de oarece și în tănuire se va constata existența acelei infracțiuni, a dispus ca delictul tănuirii să se judece de judecătorie numai atunci când provine dintr'un delict ce este de competența judecătoriei, deci nu a făcut din tănuire un delict aparte care să fie ori când de competența judecătoriei independent de faptul principal, cu toate că pedeapsa edictată de legiuitor pentru tănuire e mai mică de cât a altor delict ce 'i-au fost date în competență; (Hotărât în sens contrar jud. ocol Zătreni. Dreptul No. 56/914).

Având în vedere că această măsură este a se lua într'un interes de ordine publică, deoarece fiind două instanțe judecătorești care au a judeca un același fapt, una în principal iar alta judecând acel fapt ca un element al faptului ce 'i este supus spre judecare și hotărând în sens contrar asupra existenței faptului principal, va urma nu numai o contradicție între instanțele judecătorești dar și o neîncredere a inpricinaților în acele instanțe slăbind astfel respectul datorit justiției;

Având în vedere că instanța ce este în măsură a cerceta mai bine și hotărâ existanța faptului principal va fi instanța ce va judeca pe autorul principal al aceluși fapt, deoarece contra acestui autor se vor aduce toate probele de culpabilitate și el prin apărarea sa va fi cel mai în măsură a face lumină asupra comiterii faptului principal spre a se decide dacă acel fapt așa cum s'a comis constituie sau nu o infracțiune;

Că, prin urmare, existența sau neexistența faptului principal hotărâtă de instanța ce are a judeca pe autorul aceluși fapt va fi impusă și instanței ce are a judeca tănuirea provenită din acea infracțiune;

Având în vedere că s'ar putea întâmpla ca autorul principal să fie mort, nebu sau necunoscut, dar în aceste cazuri acțiunea publică ne putând fi ținută în loc la infinit va fi de neapărată nevoie a i se da curs, acestea fiind singurele cazuri când o imposibilitate se va opune a proceda mai întâi la judecarea faptului principal;

Că, așa fiind, urmează a suspenda judecarea fondului acestui proces de tănuire până când se va judeca de către consiliul de război existența faptului principal din care a provenit acest delict.

Pentru aceste motive, etc.

Jude-ajutor D. D. Constantinescu

NOTĂ. — Nupot să admit această soluțiune

de și ea pare că este rațională. După logică pură s'ar părea că soluțiunea dată de judecătorul de la Odobești este perfectă, dar cred că sub punctul de vedere al legii ea este inacceptabilă.

Concluziunea la care ajunge judecătorul este suspendarea judecării, până se va termina altă judecată.

Este oare aceasta admisibil?

Un proces civil se poate suspenda în cazul prevăzut de art. 8 al. 2 proc. pen., adică atunci când se intentă acțiune publică pentru faptul care se judecă la tribunalul civil. În acest caz se aplică vechea regulă *le criminel tient le civil en état*, afacerea penală atrage suspendarea judecării afacerii civile, pe tot timpul cât ea durează.

Dar procesul penal se poate el suspenda?

În principiu nu, fiind că procesele penale sunt de natură urgentă; ele suspendă afacerile civile, dar nu pot din cauza urgenței să fie suspendate.

Ca derogățiune însă la această regulă, cestiunile prejudiciile de judecată au de rezultat că tribunalul penal trebuie să suspende judecata afacerii penale, până se va judeca afacerea civilă de care ele depind; art. 8 alin. 2 se referă la cestiunile prejudiciile, când după ce pune regula: *le criminel tient le civil en état*, adăoga terminând: «afară de cazurile în care legea dispune expres din contră».

Care sunt acele cazuri?

Multe și nesfârșite controverse.

La noi, mai întâi d. M. Șuflu, fost procuror-general la Curtea de apel din Iași, apoi d. Dim. Alexandresco, profesor la Facultatea de drept din Iași, au admis că nu există alte cestiuni prejudiciile de cât acea din art. 300 cod. civ.; noi am ajuns aproape la aceiași soluțiune. În Franța există alte cazuri sigure și unele controversate.

Nici în Franța însă și nici la noi nimeni n'a pretins că, în caz de tănuire, s'ar putea suspenda acțiunea publică pentru tănuire până când se va judeca de alt tribunal infracțiunea de la care derivă tănuirea. Doctrina și jurisprudența sunt dar contrarii soluțiunii dată de această carte de judecată

Și adăoga că și legea este contrară acestei soluțiuni, fiindcă ea nu admite ca cestiuni prejudiciile, care ar suspenda judecata în afaceri penale, de cât cazurile în care legea face *expres derogățiune*. Unde este însă textul care să spună că în caz de tănuire trebuie să se suspende procesul până se va judeca infracțiunea din care tănuirea rezultă?

1) M. Șuflu, Curierul Judiciar, anul X, No. 45, pag. 361 și următ

2) D. Alexandresco, Dreptul civil T. V. p. 511.

3) I. Tanoviceanu, Curs de procedură penală, București 1913, pag. 113 și urm.

În zadar se invoacă motivul de utilitate că instanța care poate cerceta mai bine existența faptei, este instanța la care se judecă fapta din care decurge tănuirea; acesta poate fi un motiv pentru legiuitor care face legea, iar nu pentru judecător care judecă conform legii.

De altmintelea, judecătorul din Odobești dă chiar dânsul răspuns la această obiecțiune, arătând că s'ar putea ca fapta principală să nu se judece separat în caz de moarte or nebunie a autorului principal. Astfel fiind, dacă în acest caz judecătorul tănuirii judecă și cestiunea existenței infracțiunii din care derivă tănuirea, de ce nu ar judecă și în cazul când autorul trăește și nu e nebun?

În realitate, cestiunea faptei comise din care derivă tănuirea, este o cestiune prealabilă, o excepțiune pe care o ridică inculpatul, și aci se va aplica regula că judecătorul acțiunii e și judecătorul excepțiunii.

Dar judecătorul, care se pare că a meditat mult asupra problemei rezolvate, invoacă un alt motiv mai puternic în favoarea soluțiunii pe care a admis-o: temerea de a se da hotărâri contradictorie. Ce se va întâmpla când un judecător va condamna pe o persoană ca tănuitoare a unui furt, și apoi autorul pretinsului furt va dovedi că furtul nu există?

Răspundem că, în fapt, acest lucru nu se va

întâmpla mai niciodată, fiind că judecătorul furtului, când achită, în regulă generală nu achită pentru motivul neexistenței furtului, ci din cauză că nu se poate dovedi că pretinsul infractor ar fi autor al furtului. Această constatare însă nu e în contradicție cu condamnarea pentru tănuire de și autorul furtului ar fi necunoscut.

Dar chiar de am presupune că, ar există contradicțiune, oare aceasta e singura contradicțiune care poate există între hotărârile judecătorești?

Vom da un exemplu:

Primul atacă un testament pentru captațiune și, neputând dovedi captațiunea, perde, declarându-se testamentul valid. Pe de altă parte, un alt moștenitor atacă același testament tot pentru captațiune, și aducând bune dovezi isbutește să anuleze testamentul.

Oare cele două judecăți nu sunt contradictorii?

Când același testament este declarat nul și valabil pentru același motiv, captațiunea, nu pare oare judecata contradictorie și nu se lovește în prestigiul judecătorilor?

Însă ori ce discuțiune e de prisos, fiind că atunci când legea pune o regulă, și când ea cere ca derogățiunea să fie scrisă expres, nu putem admite derogățiunea numai pe bază de raționalmente mai mult or mai puțin contestabile.

I. TANOVICIANU

REZUMATELE JURISPRUDENTEI INALTEI NOASTRE CURTI DE CASATIE

CASATIE S. II

Recurentul Avram I. Lazarovici prin d-l avocat P. P. Poni. Intimatul Gh. Săndulescu ș. a. prin d-l avocat F. Chefner.

Drepturi litigioase. — Apărători. — Interdicțiunea de a se face cesionari de asemenea drepturi. — Art. 1309 c. civil.

Interdicțiunea prevăzută de art. 1309 c. civil pentru avocați, de a deveni cesionari de drepturi litigioase, se aplică și apărătorilor de pe lângă judecătorii de ocol, însă numai pentru drepturile litigioase cari sunt de competența judecătoriei pe lângă care își exercită profesiunea de apărător. (Cas. II, decizia civilă No. 239 din 16 Decembrie 1914, prin care s'a respins recursul contra sentinței Trib. Roman No. 47/914).

CASATIE S. III

Recurenți Ministerul de finanțe prin d-l avocat C. Marinescu. Intimații Ana și I. Burileanu prin d-l avocat C. V. Săvescu.

Taxe de înregistrare. — Imobil constituit dotă. — Normă după care are a se stabili taxa. — Art. 49 al. 2 l. timbrului.

Taxa de înregistrare datorită fiscoi pentru un imobil constituit dotă are a fi calculată asupra valorii imobilului declarată de părți în momentul facerii actului dotal, de oarece din acel moment s'a născut creanța

statului, și numai exigibilitatea ei a fost amânată până în momentul deschiderei succesiunii constituitorului, potrivit art. 49 din legea timbrului.

Prin urmare, trebuie să se aibă în vedere estimația făcută de părțile contractante prin actul de dotă, iar nu valoarea atribuită imobilului dotal prin roluri în momentul deschiderei succesiunii constituitorului dotei. (Casatie s. III, decizia No. 29 din 20 Ianuarie 1915, prin care s'a casat sentința Trib. Mehedinți s. I No. 265/914).

Recurentul Ion N. Becherescu prin d-l avocat M. Flechtenmacher.

Intimatul N. Săvulescu prin d-l avocat P. Poni.

Camera arbitrală. — Recurs în casatie. — Dacă există drept de opoziție. — Art. 54 l. burseilor de comerț.

Recursurile în contra deciziunilor camerilor arbitrale având a se cerceta după memoriile și dezvoltări sumare scrise, iar nu numai după expunerile orale ale părților, ele se judecă fără drept de opoziție. (Cas. III, decizia No. 89 din 9 Februarie 1915, prin care s'a casat decizia Camerei arbitrale de pe lângă Bursa din București No. 63/914).

A apărut: *Noțiuni de Drept administrativ*, de d-l Anibal Teodorescu, docent universitar. — Prețul 7 lei.

Raportul

D-lui Profesor D. Alexandresco, asupra lucrărilor
D-lui Profesor G. Tabacovici, pentru ridicarea sa
la rangul de profesor definitiv

Mai multe catedre de drept civil fiind vacante la Facultatea de drept din București, la una din aceste catedre s'a înscris și d-l G. Tabacovici, profesor la Facultatea de drept din Iași.

Senatul universitar, unit cu Facultatea de drept din București, a sesizat pe consiliul suszisei Facultăți, iar acest consiliu, în ziua de 14 ale curente, a instituit o comisiune de patru profesori, în scopul de a examina lucrările juridice ale d-lui profesor Tabacovici.

Una din lucrările sale fiind de mult apreciată de către Facultatea de drept din Iași, credem interesant de a reproduce aci raportul foarte conștiincios și documentat, redactat de Directorul nostru, d-l profesor D. Alexandresco, raport pe care și l-a însușit consiliul Facultății de drept din Iași, în baza cărui raport d-l profesor Tabacovici a fost ridicat dela gradul de agregat la acel de profesor definitiv.

Nu ne îndoim un singur moment că și comisia instituită la București va aprecia tot în mod favorabil această lucrare, de altfel, foarte meritorie.

Iată raportul în chestiune, pe care îl extragem din «Monitorul Oficial» dela 22 Aprilie 1910:

Fiind chemat a ne pronunța asupra lucrărilor prezentate de d-l G. C. Tabacovici, spre a fi ridicat la rangul de profesor, am examinat de aproape noua sa lucrare «Prime elemente de drept civil», tomul I, 714 pagini, și rezultatul acestei minuțioase examinări, este următorul: Noul volum scos la lumină de către d. Tabacovici, tipărit într'un format elegant și citeț, este un tratat elementar de drept civil și cuprinde cartea I și II din codul civil, adică *Persoanele și Bunurile*, art. 1—643.

Acest remarcabil volum începe printr'un studiu istoric destul de dezvoltat asupra originilor legislațiunilor noastre.

Autorul admite, după fostul domnitor al Moldovei, Dimitrie Cantemir (*Beschreibung der Moldau*), existența pravilei lui Alexandru-cel-Bun, care a fost contestată de unii. El trecând, apoi, la pravilele lui Vasile Lupu, Matei Basarab, Andronache Donici, Ipsilante, Calimach și Caragea,

ajunge la legislația actuală, și arată graba și lipsa de unitate cu care s'a întocmit legiurile ce ne cărmuesc astăzi. Autorul continuă, cu titlul preliminar al codului civil, pe care-l explică în 40 de pagini, ocupându-se, cu această ocazie, și de abrogarea legilor, de care vorbește art. 1912 din codul civil, și arată că dreptul canonic, despre care acest text nu vorbește, ar fi astăzi abrogat, citând în acest sens o decizie a Curții de casație din 1900, pronunțată în secțiuni-unite.

Titlul preliminar, odată explicat, autorul trece la cartea I, care, precum se știe, se ocupă de persoane.

Cu privire la persoanele morale, de care autorul se ocupă (pag. 120—124), el nu le deosebește de persoanele fizice, decât relativ la scopul urmărit prin recunoașterea lor, respingând teoria lui Planiol și teoria clasică a ficțiunii.

În ceea ce privește naturalizarea, autorul explică art. 7 din Constituție, tratând și chestiunea dreptului streinilor de a dobândi imobile rurale. Asupra acestei delicate și grele chestiuni, autorul primește, cu drept cuvânt, părerea acelora cari susțin că cuvântul *a dobândi*, fiind general, se aplică și la dobândirea prin moștenire (pagina 142, text și nota 4).

La pag. 143, autorul ne spune că streinii nu pot fi debitanți de tutunuri, de băuturi spirtoase în comunele rurale, farmaciști, advocați, etc.

Actele stării civile, a căror origină se găsește la noi în Regulamentul Organic al ambelor țări, după cum, cu drept cuvânt, ne spune autorul, sunt studiate în 30 pag. După titlurile domiciliului și absenței (materie foarte puțin practică), cărora autorul consacră destule dezvoltări (pag. 178—223), el trece, urmând împărțirea codului civil, la căsătorie, despre care zice, cu drept cuvânt, că este un contract civil și solemn, iar nu o stare de fapt, după cum pe nedrept pretind unii (Massol și alții). Autorul consacră materiei căsătoriei peste 140 pagini, în cari discută mai multe chestiuni controversate.

Materia despărțenii este, de asemenea, bine studiată (pag. 346—412). Autorul semnalează în această privință și unele controverse la cari a dat loc materia divorțului.

Astfel, el este, cu drept cuvânt, de părere că, în materie de divorț, se poate renunța la dreptul de apel, soluție pe care a consacrat-o acum de curând și Curtea de Casație, după două divergenți, în secțiuni-unite. (*Dreptul* din 3 Decembrie 1909, No. 76 și *Curierul Judiciar* din 1909, No. 77).

Autorul se ocupă și de legea din 1906, care a modificat unele dispozițiuni din codul civil, arătând foloasele ei practice.

În materia filiațiunii naturale (No. 842) autorul critică, cu drept cuvânt, dispozițiile art. 307, de acord cu toți autorii moderni.

În privința cercetării maternității (pagina 448 și 450), autorul crede, cu drept cuvânt, că începutul de probă scrisă de care vorbește art. 308 din codul civil, se referă la art. 297, iar nu la 1197 de la titlul obligațiilor, cu toate că această chestiune este controversată nu numai la noi, dar și în Franța, și cu toate că Curtea noastră de casație a decis de curând contrariul.

În privința recunoașterii voluntare a copiilor naturali, autorul o admite, cu drept cuvânt (pag. 451 și următoarele).

În privința adopțiunii autorul admite, cu drept cuvânt, că copiii adoptatului nu vin nici prin reprezentare, nici «*jure proprio*» la moștenirea adoptătorului. Această chestiune, care divide atât doctrina cât și jurisprudența nu numai la noi, dar și în Franța, a fost de curând decisă în acest sens de către tribunalul Ilfov și Curtea din București. (Vezi *Dreptul* din 17 Decembrie 1909, No. 80). Curtea de casație s'a pronunțat însă de mai multe ori în sens contrar.

Restul acestei prime cărți (pag. 470—576) este consacrat puterii părintești, tutelei, emancipării și consiliului judiciar.

Cartea II din codul civil, care se ocupă despre bunuri, este comentată în vre-o 200 pagini (pag. 577—714).

La pag. 592, autorul pare a admite în dreptul nostru existența rentelor perpetue în contra particularilor. Deși mai multe texte vorbesc de aceste rente, existența lor este îndoelnică la noi, legiuitorul eliminând mai multe texte ale codului francez, dela titlul împrumutului, și nedispunând nimic cu privire la restituirea capitalului acestor rente.

Autorul dă desvoltări în privința uzufructului și servituților prediale (pag. 633—714), tratând despre chestiunile cele mai importante ce s'au ivit asupra acestei materii și asupra altor drepturi reale.

Am ajuns cu această succintă analiză, căreia am căutat a nu-i da o proporție prea mare, la sfârșitul lucrării d-lui Tabacovici și a venit momentul să conchidem.

Concluzia la care ajungem este următoarea:

Lucrarea d-lui Tabacovici este meritorie și foarte folositoare; pot zice că este cea mai bună în acest gen, și ar fi de dorit ca autorul să dea la lumină și celelalte volume, în cari se vor comenta restul articolelor codului civil, volume cari probabil vor fi în total în număr de trei, așa precum sunt și alte lucrări similare, ca acele ale lui Mourlon, Baudry-Lacantinerie, Planiol, Surville, etc.

Metoda întrebuițată în această lucrare este cea analitică, iar nu cea exegetică.

Principiile sunt bine expuse. Citațiile nu sunt tocmai numeroase, fiind dat caracterul didactic al lucrării. Cu toate acestea, autorul se referă destul de des la lucrările anterioare de drept, precum este aceea a profesorului D. Alexandresco și alții.

El citează, de asemenea, atât legile străine, cât și mai cu seamă cele românești, vorbind pe unele locuri și de codul nou german din 1900, care este ultimul cuvânt al legislațiilor moderne. Isvoarele la cari autorul se referă, în privința jurisprudenței ce citează, sunt: *Buletinul Curții de casație*, ziarele *Dreptul*, *Curierul Judiciar*, *Paginile Juridice* din Craiova, etc.

De asemenea, autorul semnalează cele mai importante controverse.

Această lucrare este destul de îngrijită, ca tipar și unele erori, cari s'au strecurat într'însa, sunt fatale în toate cărțile tipărite în țara noastră.

O lucrare de genul acesta este cel mai greu lucru de întocmit. Ea lipsea până acum la noi, căci comentariile cari s'au publicat până în prezent de alți autori, sunt sau prea mult sau prea puțin desvoltate. Asemenea lucrare trebuie deci încurajată.

Osebit de lucrarea pe care am analizat o mai sus și pe care o găsim mult superioară lucrărilor anterioare, în baza cărora d. Tabacovici a fost rânduit agregat definitiv, d-sa mai prezintă încă și cursul litografiat, pe care examinându-l, l-am găsit metodic, bine împărțit și destul de complet pentru un curs de licență.

Ca ultimă concluziune vom adăoga:

Din conlucrarea noastră avută în șir 4 ani cu d-l Tabacovici la Facultatea juridică din Iași, am putut ușor să ne convingem și ne-am convins pe deplin că d-sa este un element util acestei Facultăți și că întrunește condițiunile art. 66 din legea învățământului secundar și superior din 1901, cu modificările din 1904 1905, și art. 50 din regulamentul aceleiași legi. În consecință, propun ridicarea sa, cu o oră mai înainte, la rangul de profesor definitiv al catedrei ce ocupă.

1910, Ianuarie 19

D. Alexandresco, M. Cantacuzino, V. Dumitriu,
I. T. Burada, Ion Peretz, Iulian Teodorescu.

Rugăm stăruitor pe onorații noștri abonați din provincie ca abonamentele datorite să le achite prin mandat postal direct la Redacția ziarului *Curierul Judiciar*, pe numele d-lui Codreanu, proprietarul ziarului, singurul în drept a face încasările, sau la prezentare redactorului nostru d-l Ion Băciu sau încasatorului D. Niculescu, legitimați cu autorizație specială în schimbul numai a chitanțelor cu stampila ziarului, ce vor liberă din registre cu matea, iar cei din capitală să plătească ea și până acum, vechiului nostru încasator Tudoroiu sau C. Petculescu